

*Яснолоб І. О.,
к.е.н., доц., доцент кафедри підприємництва і права,
Чайка Т. О.,
к.е.н., начальник редакційно-видавничого відділу,
Зоря О. П.,
д.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Березницький Є. В.,
к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Полтавська державна аграрна академія
ilona.yasnolob@pdaa.edu.ua*

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ В УКРАЇНІ

Сучасні світові тенденції зростання вартості енергоносіїв вчать західні країни економити енергоресурси та здійснювати пошук нових джерел енергії. Особливо це актуально для України, енергоемність якої значно перевищує відповідний рівень інших промислово розвинутих країнах, що призводить до значних енерговитрат і робить її однією з найбільш енергетично неефективних країн у світі. Україні теж необхідно пройти цим шляхом в умовах інтеграції у європростір. Зростання вартості природного газу, підвищення комунальних тарифів і тенденції до їхнього подальшого збільшення вимагають від України системного підходу щодо енергозбереження й енергоефективності.

Таким чином, визначальними завданнями для України сьогодні є скорочення споживання традиційних видів палива (особливо природного газу), стимулювання енергозбереження, диверсифікації джерел енергопостачання, впровадження енергоефективних технік і технологій, розвиток використання місцевих альтернативних джерел енергії, а також вирішення важливих екологічних проблем [1].

В таких умовах, на нашу думку, український шлях успіху розпочнеться із суспільного усвідомлення, що енергоефективність – не просто умова економічного розвитку країни. Це – індикатор самодостатності держави. А також – маркер її готовності бути на передовій інноваційного розвитку, залучати технології майбутнього і мати з них зиск.

В той же час ефективно використання паливно-енергетичних ресурсів є найбільш важливим, економічно, екологічно та соціально доцільним, але в той же час, найменш використовуваним і найменш зрозумілим способом підвищення як рівня прибутковості, життя кожного, так і життя в умовах збереження довкілля. Отже, постає необхідність розуміння таких категорій як «енергоефективність» і «енергонезалежність» з урахуванням перспективних напрямів розвитку енергозбереження.

На нашу думку, енергоефективність можна визначити через її сутність як: раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів, досягнення економічно доцільної ефективності використання існуючих паливно-енергетичних ресурсів при існуючому рівні розвитку техніки та технології з одночасним стимулюванням розробки та впровадження енергозберігаючих систем, дотриманні вимог до збереження і відновлення природного навколишнього середовища, забезпечення високого рівня комфорту за низького рівня споживання паливно-енергетичних ресурсів. Енергоефективність характеризується постійним характером змін, що спричиняють підвищення її рівня за рахунок економічних, екологічних і соціальних складових, забезпечуючи гармонійний розвиток на мікро-, мезо- та макрорівнях будь-якої системи.

Підвищення енергоефективності забезпечує досягнення енергонезалежності, яка визначається як використання паливно-енергетичних ресурсів в комплексі з енергозберігаючими технологіями з метою забезпечення енергетичних потреб без стороннього втручання. При цьому доцільна співпраця на всіх рівнях (державному, приватному, громадськості) з метою пошуку та використання нових доступних альтернативних видів енергетичних ресурсів, що обумовлює зростання її рівня.

Однак, поки в Україні програми з енергоефективності не поєднанні з загальною економічною стратегією розвитку країни, стримується розвиток видобувної сфери, розвиток і використання альтернативних джерел енергії.

Державні та регіональні програми енергозбереження, підвищення енергоефективності й енергонезалежності у будь-якій сфері виробництва не можуть розглядатися окремо від загальної стратегії економічного розвитку країни, з виділенням у цій стратегії точок проривного зростання.

На сьогодні ж в Україні продовжує втілюватися в життя модель енергомісткої економіки, за якої енергоспоживання на одиницю ВВП у 3–5 разів перевищує аналогічні показники в економічно розвинених країнах. Причина цього полягає у рентозорієнтованості вітчизняної економіки, відсутності модернізації виробничого процесу великим бізнесом, а оскільки держава є провідником його інтересів, то державні реформи не мають якісного характеру та не забезпечують енергоефективність і енергонезалежність процесів на мікро-, мезо- та макрорівнях.

В той же час, модернізація будь-яких виробничих процесів розпочинається лише тоді, коли джерело формування прибутку переміщується із сфери утворення ренти у сферу створення доданої вартості. Саме тому постає необхідність втілення державних і регіональних програм з енергоефективності на всіх рівнях.

Особливо це актуально для сільських територій, які сьогодні знаходяться у складних умовах: поширення безробіття та бідності; у скрутному стані знаходяться фізична та соціальна інфраструктури (системи соціального забезпечення, охорони здоров'я, будинки культури, дитячі садки, школи тощо); належним чином не розвиваються кадрові ресурси (рівень освіти тощо); продовжує погіршуватися ситуація з природними ресурсами та навколишнім природним середовищем.

Тому, на нашу думку, необхідним є формування дієвої системи управління енергонезалежністю та енергоефективністю населених пунктів з урахуванням успішного європейського (Польща, Федеративна Республіка Німеччина, Франція та інші) та вітчизняного досвіду (с. Северинівка Вінницької області, с. Веселе Харківської області, м. Житомир, м. Вознесенськ).

Як було обґрунтовано вище, сьогодні в умовах обмеженості традиційних джерел паливно-енергетичних ресурсів (газу, нафти) актуальним є підвищення енергоефективності та енергонезалежності населених пунктів (особливо найбільш економічно нестабільних – сіл, селищ тощо). Вони мають достатній потенціал для використання місцевих альтернативних джерел енергії (біопаливо, вітроенергетика, геліоенергетика тощо) у зв'язку з їх більшою доступністю та незначністю інфраструктурних об'єктів, які підлягають переходу на такі джерела енергії.

Практика створення й ефективного функціонування подібних енергоефективних та енергонезалежних населених пунктів існує в Польщі, Німеччині та Франції, де населені пункти, які використовують енергію сонця та вітру, є поширеною практикою. Дані проекти є довгостроковою цільовою програмою, що складається з ряду мікропроектів, метою яких є забезпечення енергетичної стійкості сільських громад і зменшення витрат місцевих бюджетів на енергетичні носії. При цьому інноваційні технології впроваджуються інвесторами, дозволяючи рекламувати їх у дії [2].

Кожна європейська країна має в цьому напрямі унікальний досвід, який може бути запозичений Україною. Сучасний світовий енергетичний ринок стрімко розвивається щороку, що обумовлено глобальним прагненням до енергетичної незалежності, екологічності, зменшити залежність від коливання глобальних цінних коливань. У зв'язку з цим все активніше використовуються відновлювальні джерела енергії, збільшуючи частку у загальному забезпеченні країн електроенергією. Наприклад, у Польщі потреби в електроенергії на 13,5 % забезпечуються з відновлювальних джерел (за даними Євростату за 2016 рік), у Німеччині – на 32 %, Словаччині – на 22,5 %. Європейським лідером є Норвегія, яка на всі 100% забезпечує власні потреби в електроенергії із відновлювальних джерел, і навіть має її перевиробництво на 4 %. Показники України незначні – лише 4 % електроенергії виробляється з відновлювальних джерел [3].

Великі й малі міста по всій Європі щораз більше інвестують у місцеве виробництво енергії або з відновлюваних джерел, або з відходів. Залежно від місцевих ресурсів вони можуть вирішити інвестувати в міські вітрові турбіни, як у м. Амстердамі (Нідерланди), в сонячні фотоелектричні та теплові системи, як, наприклад, у м. Любляні (Словенія), або ж у підприємства, що працюють на біомасі, розв'язок, вибраний у м. Гейтсгеді (Велика Британія). Оскільки великі муніципальні інвестиції у відновлювані джерела енергії зазвичай вимагають значного фінансування, то ці проекти можна реалізувати у співпраці із приватним сектором або через лізинг, або через укладання енергетичних контрактів на пільгових умовах. Одним із таких прикладів є острів Чертоза у м. Венеції (Італія), який завдяки державно-приватному партнерству перетворено в центр відновлюваних джерел енергії [4].

Література:

1. Yasnolob I., Chayka T., Gorb O., Demianenko N., Protas N., Halinska T. (2018). The Innovative Model of Energy Efficient Village under the Conditions of Sustainable Development of Ecological Territories. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 2018, 3 (27), 648–658. doi: [http://dx.doi.org/10.14505/jemt.9.3\(27\).25](http://dx.doi.org/10.14505/jemt.9.3(27).25).

2. Чайка Т. А. Предпосылки создания и эффективного функционирования энергетически независимого села. *Современные энерго- и ресурсосберегающие экологически устойчивые технологии и системы сельскохозяйственного производства* : сборник науч. тр. / под ред. Н. В. Бышова. Вып. 12. Рязань : ФГБОУ ВО РГАТУ, 2016. С. 245–247.

3. Мартинюк В. Зелена енергетика. Чому Україна так повільно рухається до енергонезалежності. URL : <https://glavcom.ua/publications/vidnovlyuvalna-energetika-chomu-ukrajina-tak-povilno-ruhajetsya-do-energonezalezhnosti-497787.html>.

4. Зменшення енергетичної залежності в європейських містах. URL : http://see.org.ua/files/books/Зменшення_енергетичної_залежності_в_європейських_містах.pdf.